

S Koroško na obeh straneh meje povezani pesnik, pisatelj in publicist Vinko Ošlak, med drugim znan po objavah svojih spisov tudi v esperantu in po dolgoletni skrbi za revijo Celovški Zvon, se v zadnjih letih s pridigami, učnimi urami in pogovori vse bolj posveča različnim ravnam in vsebinam svetopisemskega izročila. Na vprašaj na koncu naslova, povzetega po pesmi kantavtorja Brendija, Bo moj vnuk še pel slovenske pesmi?, sam ne odgovarja povsem črnogledo, temveč z »najbrž ne ...«. Pri čemer z »najbrž«, kot pojasni, še goji tiho upanje, da se v svoji presoji moti.

Vinko Ošlak v svojih premišljevanjih o ogroženosti slovenske narodne biti in jezika prednikov pred očmi nima le stanja na južnem Koroškem, temveč tudi drugod, tako med izseljenci in njihovimi potomci po svetu, kakor v matični slovenski državi, kjer je do odnosa do jezika in tradicije še posebno kritičen. V poglavju Zmote in napake na slovenski in nemški strani koroškega narodnega vprašanja zavrača novo iznajdeni pojem »dvojezičnosti« kot jezikovni nesmisel in ponavlja, da je Ljubljana tudi danes »bolj zainteresirana za gladkost diplomatskega parketa na Dunaju, kakor za ohranitev slovenskega dela naroda na Koroškem in Štajerskem.«

Ker pri vrsti občutljivih tem, ki jih obravnava, ne želi zdrsniti v ceneno in neplodno moraliziranje, išče in najdeva odgovore v izbranih odlomkih iz Svetega pisma. Prepričan je, da je opuščanje jezika in kulturnega izročila staršev in rodu povezano z opuščanjem vere v Boga in njegove zakone. Med pojasnjevanjem razlike med asimilacijo in odpadništvom pa med drugim ugotavlja, da se to vprašanje danes razširja tudi na vprašanje ideološkega ter novopoganskega prilagajanja in odpada v okviru lastne materinščine.

V tej dilemi je za avtorja zamenjava slovenščine z nemščino, še bolj verjetno pa z angleščino in v prihodnosti morda celo s kitajščino, vendarle precej manjše zlo, kakor odpad od normalnosti in razumnosti znotraj lastnega jezika, kjer se danes, na primer, očetu ne reče več oče, ampak »starš 1«. Skrbi ga torej tudi razkroj tradicionalnih družbenih in družinskih vrednot z uvajanjem drugačnih razmerij in vlog v odnosih med bližnjimi. Ob vsej zaskrbljenosti pa avtor v svoji novi knjigi opaza, da je na jezikovnem in narodnostnem polju posejano tudi dobro seme tistih, ki v smislu zvestobe, ne trme ali kljubovanja, še vztrajajo.

Vinko Ošlak zaključuje Esej o vprašanju naroda in jezika z objavo znamenitih Slovenskih zapovedi, nastalih leta 1922 v Trstu. To je bil po izgubljenem plebiscitu na Koroškem in ob razraščanju fašizma na Primorskem za Slovence, ki so po Veliki vojni ostali zunaj Jugoslavije, izjemno težaven čas pospešenega raznarodovanja, za mnoge tudi trenutek odločitve za zvestobo ali odpadništvo. Zapovedi je sestavil in dal natisniti na dopisnici Anton Gerbec, tržaški politični in narodni delavec, pobudnik jezikovnega krožka Odvada, ki je v Trstu deloval do leta 1929. Namen ne prav številnih članov krožka, ki so po statutu morali za vsako po nepotrebnem uporabljeno tujko plačati dogovorjeno denarno kazen, je bilo »spopolnjevanje in čiščenje slovenskega knjižnega jezika vseh slovničnih nepravilnosti in dvoumnosti« da bi dosegli končni smoter, »En narodni jezik slovenski!«. Ime krožka,

Odvada, je tako mogoče razumeti predvsem kot pogumen odziv zavednih tržaških izobražencev za ohranjanje ogrožene materinščine Slovencev na zahodnem robu z odvajanjem od jezikovnih vplivov večinskega in drugih večjih narodov, ki jih obdajajo.

Vinko Ošlak to malo znano parafrazo desetih božjih zapovedi kritično komentira z željo, da bi jo porabil kot svojevrstno ilustracijo svojih razmišljanj. Njihovo avtorstvo je pomotoma pripisal takrat že pokojnemu jezikoslovcu patru Stanislavu Škrabcu, ki je bil pri natisu udeležen le posredno, kot avtor uvodoma povzetega domoljubnega mota: »Naša slovenščina je, prepričan sem, eden najlepših jezikov na svetu.« Za Ošlaka je ta stavek »sam po sebi prvi primer napačnega pojmovanja svojega naroda in jezika, ki ga izrekajo vsi nacionalni šovinisti na svetu.«

Iskreno zaskrbljeni, na vse strani kritični esejist zaupa v edino najvišjo nebeško modrost, ki bo odločila, ali naj se slovenski – tako kot vsi drugi jeziki – ohrani ali ne. Pri čemer naj bi bila nemščina »danes morda še bolj ogrožena, kakor petdesetkrat manjša slovenščina, ker je asimilacija v angleščino za nemško govorečega dosti bližja in lažja, kakor za slovensko govorečega.«